

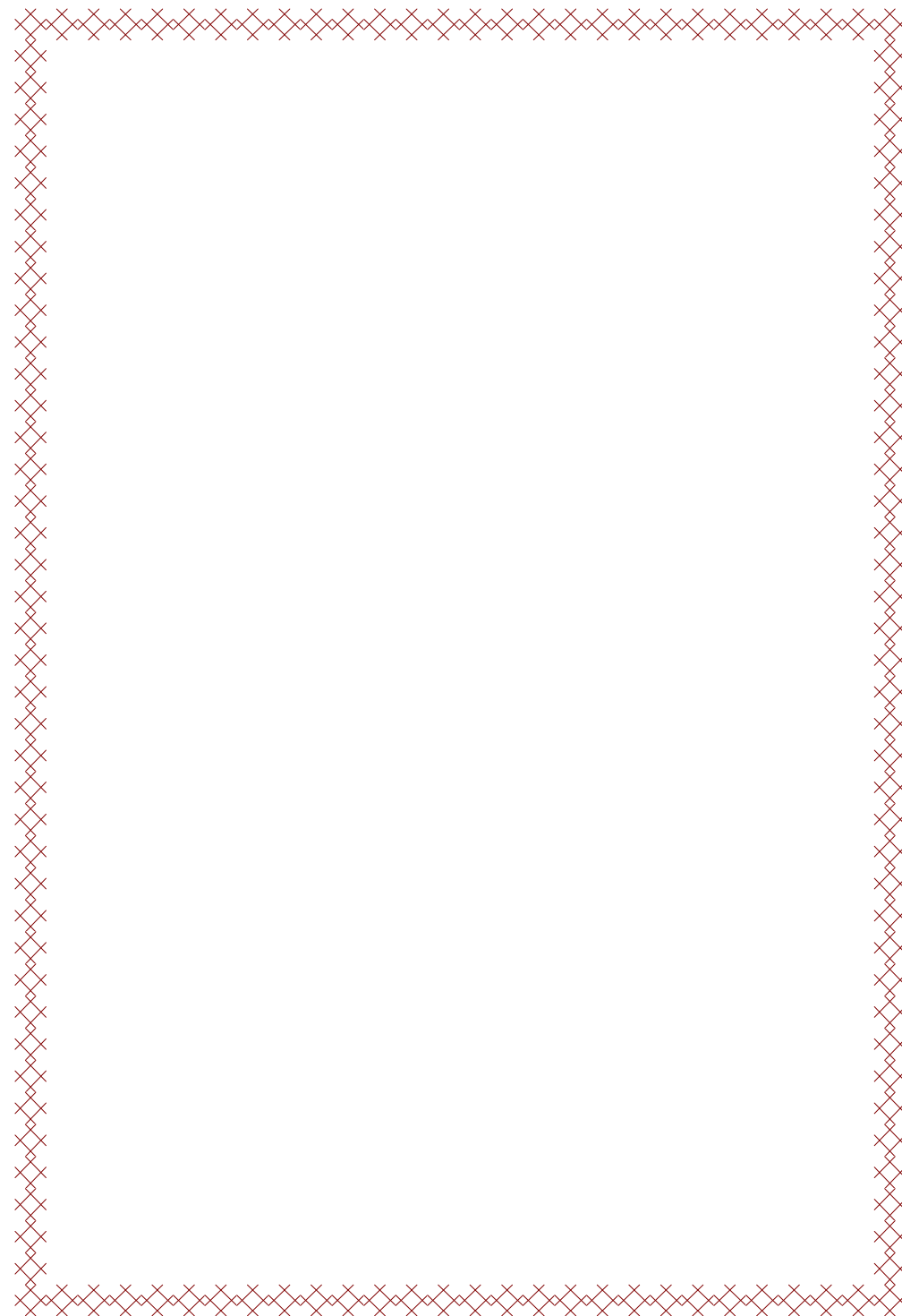
ДЗУК “Зэльвенская раённая бібліятэка”
Аддзел абслугоўвання і інфармацыі

Серыя: Фальклорная старонка
Зэльвеншчыны

ПРЫКАЗКІ МІХАСЯ ЛІТВІНЧЫКА

Краязнаўчы буклет

Зэльва, 2018

**ДзУК «Зэльвенская раённая бібліятэка»
Адзел абслугоўвання і інфармацыі**

**Серыя: Фальклорная старонка
Зэльвеншчыны**

ПРЫКАЗКІ МІХАСЯ ЛІТВІНЧЫКА

Краязнаўчы буклет

Зэльва, 2018

Біяграфічныя звесткі

(наводле артыкула з газеты “Праца”)

Міхась Барысавіч Літвінчык жыве ў Слоніме па вуліцы Багушэвіча. У свой час ён скончыў польскую школу, пасля вучыўся ў Сянькоўшчынскай сярэдняй школе. Калі пачалася Другая сусветная вайна, у 19-гадовым узросце пайшоў на фронт. Быў двойчы паранены, з баямі дайшоў да Кёнігсберга, мае баявыя ўзнагароды.

Пасля вайны Міхась Літвінчык прыехаў у родны Слонім і да самай пенсіі адпрацаваў шафёрам.

На грузавых машынах аб’ездзіў Беларусь удоўж і ўпоперак. Але захапленнем яго была не толькі тэхніка. Яшчэ з юнацтва Міхась захапляўся выслоўямі, прымаўкамі, прыказкамі, а таксама думкамі і выказваннямі знакамітых людзей. Аднакласнікі добра засвоілі: там дзе Міхась, абавязкова будуць веселосць, жарт, гумар, трапна сказаны ў аднас каго-небудзь, дасціпны выраз.

Працуючы шафёрам, ён сустракаўся з рознымі людзьмі – жадаючых даехаць на “папутных” заўсёды многа. У дарогу з сабою, як правіла, браў запісную кніжку, у якую занатоўваў трапнае, жартоўнае слоўца, цікавае выказванне выпадковага суб’яднага. Усё заўважаў, да ўсяго прыслухоўваўся – а затым неўзабаве з’яўляліся цікавыя, на актуальную тэму прыказкі.

Спачатку іх усюды збіраў, запісваў ад людзей. А потым сам пачаў пісаць. З кожным годам іх становілася ўсё больш. Адзін агульны сшытак, другі... Каму паказаць? Аднойчы адважыўся

зварнуцца да беларускага паэта Сяргея Новіка-Пяюна, які наведваўся ў госці да сяцпер, што жылі ў Слоніме па-суседску. Той параіў Міхасю зварнуцца ў слоніmsкую раённую газету, было гэта ў 1973 годзе. Адзін з супрацоўнікаў хуценька перагарнуў лісты сшытка, не звярнуўшы асаблівай увагі на змест напісанага, і вярнуў яго збянтэжанаму наведвальніку. Ні з чым вярнуўся дамоў Міхась Літвінчык, паклаў свае сшыткі далей ад людскога вока, вырашыў нікому не паказваць. Аднак па-ранейшаму не расставаўся з пяром, запісваў для душы – прыказка стала верным сябрам. Яна прымройвалася яму пастаянна – ягоная, уласная.

У 1986 годзе будучы ў сталіцы, зайшоў на тэлебачанне, каб пабачыцца са стваральнікамі тэлеперадачы “Роднае слова”, шчырым прыхільнікам якой з’яўляўся. Яго ветліва сустрэў рэдактар Уладзімір Содаль, сур’езна зацікавіўся “жамчужынамі” роднай мовы і іх стваральнікам, прапанаваў сваю дапамогу.

Пра Міхася Літвінчыка загаварылі ў 1987 годзе з тэлеперадачы “Роднае слова”. Пазнаёміцца бліжэй з рупліўцам на ніве беларускага адраджэння пажадаў сам рэдактар перадачы Уладзімір Содаль, завітаўшы да яго са здымачнай групай. Двойчы тэлеперадача “Роднае слова” знаёміла гледачоў з творчасцю самародка. Пачалі з’яўляцца прыказкі Міхася Літвінчыка і ў слоніmsкай “раёнцы”, і ў “Гродзенскай праўдзе”. Апошнім часам пра яго жыццё і творчасць расказала газета “Літаратура і мастацтва”. У 1988-1989гг. яго прыказкі друкаваліся ў адной з

беластоцкіх газет, што пацвярждае вялікую цікавасць да “жамчужын” мовы, тым больш, калі іх стварае наш сучаснік.

Пра яго талент да прыказак і прымавак нават пісалі рэспубліканскія газеты і часопісы, а ў канцы 1980-х гадоў Міхася Літвінчыка запрасілі на Беларускае тэлебачанне ў перадачу «Роднае слова», дзе ён вельмі шчыра расказваў пра прымаўкі і прыказкі. На вялікі жаль, такой перадачы на Беларускім тэлебачанні даўно не існуе.

Сёння колькасць прыказак і прымавак, створаных Міхасём Літвінчыкам, не змяшчаецца ў трох агульных сшытках. А яшчэ ён спрабуе свае сілы і ў паэзіі.

Міхась Барысавіч – цікавы субяседнік, бо шмат чытае, ён добра знаёмы з творчасцю паэткі Ларысы Геніюш, паэтамі-землякамі Юркай Голубам, Міхасем Скоблам, Уладзімірам Мазго і іншых зэльвенцаў.

Хто не любіць прымавак і прыказак? Думаю, што такога чалавека ў нашай Беларусі не знайсці. Думаю, гэта здорава – пазнаць імя чалавека, што ўсё жыццё аддаў далейшаму ператварэнню свайго роднага беларускага слова ў прыказку і прымаўку. Праз усё сваё жыццё Літвінчык Міхась не расставаўся з пяром, не абы-якім, а менавіта з пяром, што спадабала прыказку і прымаўку, ды не толькі запісвала яе з вуснаў кагосьці, а стала верным сябрам і тых прыказак і прымавак, што прыходзілі да Міхася Літвінчыка, што прымойваліся яму, што запісваліся ім. Неадчэпныя, уласныя, як выцін лёсу, жыццёвага вопыту...

З ПРЫКАЗКАЙ – ПРАЗ ЖЫЦЦЁ

Аб хлебе

- * Калі я бачу хлеб, кінуты на зямлі, ён не проста ляжыць, а пераносіць мукі.
- * Тыя, хто кінуць яго змаглі, гэта не чалавечыя рукі.

- Свайму народу служыць – з народам дружыць;
- Такі закон прыроды, што назад не вяртаюцца маладыя гады;
- Добра заўсёды выходзіць, калі галава разумнае родзіць;
- Старасць спрыту пазбаўляе, старасць пазбаўляе сілы;
- Старасць у шмат чым перашкаджае, старасцю не будзеш мілы;
- Паціху дзверы зачыніў – і гэтым добрае ўчыніў;
- Неяк думала карова ў дваццатым стагоддзі: хоць і хімія цяпер здаровая, а малако маё яшчэ ў модзе;
- Злосны чалавек горшы за злоснага сабаку;

- Лепш мець цёплую кватэру, чым цёплую коўдру ў халоднай кватэры;
- Лягчэй за ўсё не валодаць ведамі, але як цяжка, не меўшы іх;
- Ці можна спазніцца калі-небудзь выкінуць дурасць?;
- Той зласнейшы твой вораг, хто ведае твае таямніцы;
- Лямант з байкай заўсёды сябруюць, але спакой з ветлівасцю па ім сумуюць;
- Той заўсёды вінаваты, хто хоць крыху дурнаваты, але ён не вінаваты, што нарадзіўся дурнаваты;
- Толькі ворагі лішнія там, дзе добра жывуць;
- Можна добрага чалавека пакінуць у добрых абставінах хоць дзе, але ніколі ў бядзе;
- Я шчасце маю дыхаць паветрам роднага краю
(запісана прымаўка 14.07.1970 г.)
- Каб магчы зрабіць такое, каб на зямлі згінула ліхое;
- Якое прыгожае цвіценне! Кароткае яно ў сваім жыцці. Каб было заўсёды цвіценне, то зерне не змаглі б мы знайсці;

- Пры нежаданні спачатку жыць добрымі парадзі бацькоў бывае ўсё жыццё дзецям жыць цяжка сваім розумам;
- Хай разумны лепш палае, чым дурны пахваліць;
- Лепш быць разумным на ўсю акаліцу, ніж дурнем на адзін хутар;
- Самая ганаровая праца тая, што ў поце твару хлеб здабывае;
- Беларусь таму цана малая, які родную мову зневажае;
- Хай заўсёды нашы рукі сціскаюць руку сяброў і працоўны інструмент, дружа, каб ніколі не было патрэбы зноў сціскаць на вайне аружжа;
- Да разумнага заўсёды бывае доўгая дарога і кароткая яна да дурнога;
- Нецяярлівасць заўсёды спяшаецца;
- Чалавек без памяці, што мяшок без дна;
- Той зімой па цяпле не плача, у каго ў хаце печ гарача;
- Ці можна мець вышэйшую ўзнагароду, як служыць свайму народу;

- Будзеш работу любіць, знойдзеш што рабіць;
- Пазяхаць – не спяваць, голасу не трэба;
- Жыццё на зямлі такая штука: каму рай, а каму-мука;
- Ніякай маці не муліць, калі сваё дзіцятка да сябе прытуліць;
- Не ўсё можна рабіць, што можна рабіць;
- Як дзіця няўдала, бацькам радасці мала;
- Не аглянуліся, як сагнуліся;
- Як свайго не маеш, чужога не нахапаеш;
- І дарослым дзецям патрэбна матчына ласка, а яшчэ лепш, калі ў яе водзяцца грошы і каўбаска;
- Парадненне дабрынёй – мацнейшае, ніж крывёй;
- Будзеш задавацца, дык нікому не зможаш падабацца;
- На мужа жонка не будзе дзьмуцца, калі ў яго грошы вядуцца;
- Не смейся з таго, хто плача, бо можа спаткаць і цябе няўдача;
- Ад думак нервы не разгладжваюцца;

- Вучыць не толькі сябар, але і вораг;
- Добрыя навіны ніколі не надакучаюць;
- Не ўсялякі чалавек ўсялякаму чалавек;
- Выйсці замуж шукала генерала, а й за радавога не папала;
- Калі на карысць што-небудзь людзям ідзе, дык хай яно не затрымліваецца нідзе;
- Беларускага не любіць - беларусам не быць;
- І без дыплама можаш быць уладальнікам кіркі і лома;
- За цяля не купіш “Жыгуля”;
- Розум спазняецца - кепскае здараецца;
- Кветка заўсёды маладая, кветкі старой не бывае;
- Як гожа, што ў думку чалавека ніхто залезці не можа;
- Разумны душу сагрэе, дурань - зледзяніць;
- Калі ёсць дурнейшы, дык і разумнейшаму лягчэй;
- Чужога лёсу не ўпляцеш у сваю касу;

- Свой розум май, а лепшы пераймай;
- Валасы для красы, але і лысіна не для смеху;
- Быць кепскім гаспадаром лягчэй, чым добрым;
- У каго розуму крыніца, той дурнога не баіцца;
- У аднаго розум – джаралом, а ў другога дурасць – напралом;
- Не трэба баяцца свечасова памерці, а трэба баяцца, што мала карыснага зроблена да смерці;
- Без добрае мэты дрэнны свет гэты;
- Прыгняталі і прыгнятаюць народ толькі невукі;
- Адзін чалавек жыве для людзей, а другі – каля людзей;
- Не важна, як хто называецца, - важна, як да людзей адзываецца;
- Да чаркі і сёння кожны шпаркі, а да работы – не;
- Хто ходзіць, той і падае;
- На вяселле, ды на хрысціны прыходзяць ці не прыходзяць, а ў апошні шлях заўсёды праводзь;

- Не кожны пацее, хто багацее;
- За грошы дружбы не купіш, а сумленне прадаць можна;
- Не той працаўнік, хто працуе раз ў год да поту, а той, хто знаходзіць кожны дзень работу;
- Эгаізм народжвае бессаромнасць;
- Сном слаўны не будзеш;
- Слухай бацькоўскіх парад, усё жыццё будзеш рад;
- Дзякуй за грошы не прадаецца;
- Абы першы, апошні будзе;
- І гадоў і росту, ды дурань папросту;
- Без стала пакой - сірата;
- Без дурных і хітры не пражыве;
- Той адукаваны, хто роднай мове адданы;
- Усё адно каму служыць, абы добра жыць;
- Гордым не ганарыся, з нізкім не радніся;

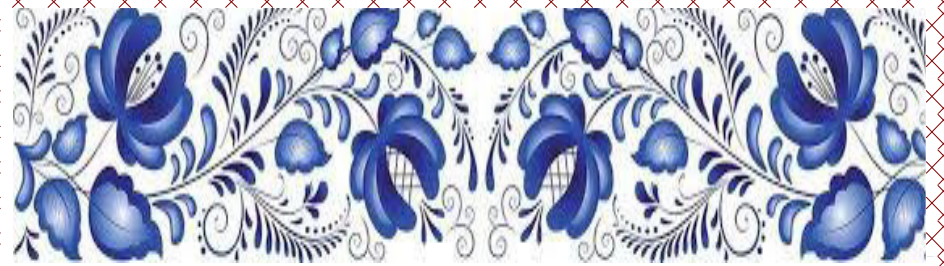
- Хай і такая прымаўка ходзіць: асліца лісіцу не родзіць;
- Можна было б памаладзець, ды старасць куды дзець;
- Будзь чэмпіёнам часова, чалавекам – пастаянна;
- Калі чорт сватам, не будзе вяселле сватам;
- Пад небам па-рознаму кормяцца хлебам;
- Доўгая дарога – да разумнага, кароткая – да дурнога;
- Без людзей ні надзей, ні падзей;
- Дрэнны той страшэнна, для каго ўсё дрэнным і ўсё дрэнна;
- Малады – свет твой, стары – немач твая;
- Калі хлусні не было, чым бы нелюдства займацца магло;
- Старасцю не будзеш мілы;
- Дзверы паціху зачыніў, добрае ўчыніў;
- Дурны для ўсіх, разумны для сябе;
- Звычай не волас, яго не вырвеш;

- Галаве і бочцы лепш быць поўнай;
- Гавораць і шэпам, а ўголас пяюць;
- Шырокія плечы, ды розум авечы;
- Старасці не абысці,- да старасці можна толькі не дайсці.

Спіс выкарыстанай літаратуры:

1. Сячэйка, М. Міхась Літвінчык: з прыказкай – праз усё жыццё/ Марыя Сячэйка// Праца.-1998.- 27 кастрычніка - С.2.
2. Лойка, А. 3 прыказкай - праз жыццё / Алег Лойка // Праца .- 1998.- 18 жніўня. - С.4

Складальнік: Мацкевіч(Служэнка) С.М.
Рэдактар: Кніга М.А.
Адказы за выпуск: Жамойціна С.А.
Камп'ютарны набор
і апрацоўка : Мацкевіч С.М., Масюк В.Л.
падрыхтаваны да друку: 09.04.2018
Заказ:
Тыраж: 4 экз.

